

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences  
Centre for Social Sciences  
**Institute for Minority Studies**

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az  
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

## *Az interkulturális dialógusra nevelés a katolikus iskolákban*

A multikulturalizmus – ahogyan azt napjainkban látjuk – nem a kulturális sokszínűséget segíti, hanem paradox módon inkább homogenizál, miközben konfliktusokat gerjeszt, és a társadalmi kohéziót rombolja. A Katolikus Nevelés Kongregációja 2013. október 28-án közzétett, *Az interkulturális dialógusra nevelés a katolikus iskolákban* című dokumentuma ezzel szemben a kultúrák közötti párbeszédet javasolja, amelyben mindenkinek lehetősége van saját vallását és hagyományait jól megismerni és nyilvánosan gyakorolni – majd ennek alapján keresni a kölcsönös tanúságtétel lehetőségeit más vallások és hagyományok képviselőivel. Mindebben az oktatásnak alapvető szerep jut, s ráadásul mindez nem újdonság a katolikus iskolák számára, hiszen hagyományukhoz tartozik, hogy elfogadják a különböző kulturális és vallási háttérrel rendelkező diákokat. Ugyanakkor a dokumentum kiemeli: „A katolikus iskolák elsődleges felelőssége a tanúságtetés: a többkultúrájú társadalmakban is felmutatni a keresztényi jelenlétet, láttatni, kézzelfoghatóvá tenni a katolikus vallás gyakorlását, vállalni, világosságként árasztani a hitet.” *Az interkulturális dialógusra nevelés a katolikus iskolákban* című dokumentumot Zenon Grocholewski bíboros, a Katolikus Nevelés Kongregációjának vezetője mutatta be (közzétételéhez Ferenc pápa 2013. október 28-án járult hozzá). Az alábbiakban a vatikáni dokumentum tartalmi összefoglalását ismertetjük.<sup>1</sup>

### **AZ INTERKULTURÁLIS DIALÓGUSRA NEVELÉS A KATOLIKUS ISKOLÁKBAN HOGYAN TUDUNK HARMÓNIÁBAN ÉLNI, A SZERETET CIVILIZÁCIÓJÁT MEGVALÓSÍTANI?**

#### **I. Bevezetés**

A dokumentum azt vizsgálja, hogy napjaink globalizált, multikulturális társadalmában – melyeknek számos jelensége már jó ideje aggodalmat kelt a nyugati civilizáció kormányában és nemzetközi szervezeteiben – hogyan lehet jó válaszokat adni a kultúrák pluralitása által felvetett kihívásokra; hogyan lehet a „sokféleség az egységben” gondolat po-

<sup>1</sup> [http://www.vatican.va/roman\\_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc\\_con\\_ccatheduc\\_doc\\_20131028\\_dialogo-interculturale\\_en.html](http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_20131028_dialogo-interculturale_en.html) (Utolsó megtekintés: 2015. április 7.)

zítív energiáit felhasználni a katolikus oktatás területén. Az egyház nevelési és oktatási intézményei, szervezetei mind nemzetközi, mind helyi szinten ugyancsak mélyrehatóan tanulmányozzák a jelenséget, és speciális projektek kidolgozásába kezdtek. A különböző kultúrák találkozása ugyanis nagyszerű lehetőség és a kölcsönös gazdagodás forrása is lehet. Ezzel szemben a tények sokszor azt mutatják, hogy a multikulturalizmus jelenségei napjainkban inkább fenyegetik a társadalmi kohéziót.

Az iskoláknak nagy felelősségük van ezen a területen: lehetővé kell tenni diákjaik számára, hogy szabadon megvallhassák hitüket, vállalhassák kulturális hátterüket, valamint támogatniuk kell a kultúrák közötti párbeszédet. Elő kell segíteniük a fiatalok közötti békés találkozásokat, a kölcsönös megértést, a nyitást egymás kultúrája felé, de mindezt anélkül, hogy az önfeladáshoz vezessen. Törekedniük kell arra, hogy a fiatalok elsajátíthassák az elméleti és gyakorlati ismereteket, melyek nagyobb tudást biztosíthatnak számukra mind a saját kultúrájukról, mind diáktársaik kultúráját illetően. Ez a tudás segít nekik azután megérteni a különbségeket, olyan módon, mely nem konfliktusokat szül, hanem lehetővé teszi, hogy a különbségek alkalmakká váljanak a kölcsönös gazdagodásra, a harmonikus együttműködésre.

## II. A kultúrák pluralitása

(4.) A multikulturális társadalomra – melyben a globalizációs tendenciák fokozottan hatnak – egyre inkább a kulturális egyformaság válik jellemzővé, s ez veszélyezteti a „sokféleség az egységben” eszméjét. Ideológiai szinten a nyugati társadalmakban a különféle kultúrák sajátossága, egyedi jellege ugyan felmagasztalódik, a globalizáció hatására azonban a kulturális homogenizáció növekszik. Elgondolkodhatunk rajta, hogyan tudják a jövőben az egyes kultúrák identitásukat megőrizni egy olyan világban, amelyet a folytonos migráció, továbbá a tömegkommunikáció és az internet egész bolygót behálózó rendszere, valamint mindenképp a globális piac és fogyasztás jellemez.

A dokumentum ugyanakkor a fundamentalizmus és a magunkba zárkózás veszélyeire is figyelmeztet. Hiszen az ilyen elzárkózás a kultúrák pluralitásától, a hagyományok, szokások, nyelvek sokféleségétől – mely egyébként kölcsönös gazdagodást és fejlődést eredményezhetne – ütközésekhez és konfliktusokhoz vezethet.

(6.) A nyugati társadalom egyre erősödő multikulturális jellegéből, valamint abból a reális veszélyből következően, hogy a különböző kultúrákat – valóságos természetük ellenére – fel lehet használni konfliktusok szítására, egyre indokoltabb, hogy bátorítsuk a mélyreható interkulturális kapcsolatok építését mind az egyének, mind a csoportok között. Az iskolák pedig privilegizált helyei lehetnek ennek az interkulturális dialógusnak.

## III. Kultúra és vallás

(7.) A kultúra és a vallás viszonya kapcsán a dokumentum kiemeli, hogy a vallást lehet úgy tekinteni, mint a kultúra „jelkét”, transzcendens dimenzióját: „... minden autentikus kultúra teremtő lényege az Isten misztériumához való viszonyulásában rejlik. Csak ilyen kultúrában – melynek természeténél fogva az ember méltósága és felelőssége áll a középpontban – található meg egy társadalom, megrendíthetetlen, biztos alapját.”<sup>2</sup>

<sup>2</sup> II. János Pál beszéde az olasz egyházhoz (Palermo, 1995. november 23.), n. 4.

(8.) Az a tény, hogy „az emberek a különböző vallásoktól válaszokat várnak az emberi lét megoldatlan rejtélyeire, amelyek az emberi szív mélyén ma is ugyanúgy élnek, mint a korábbi időkben”, felveti annak szükségességét is, hogy a vallások párbeszédet folytassanak – nemcsak egymás között, hanem az egyén és a történelem különféle esztétikai vagy nem-vallásos interpretációival is, hiszen ezek is ugyanazokkal a kérdésekkel szembesülnek.<sup>3</sup> A kultúra és a vallások közötti dialógusban megfelelő súlyt kell adni a hit és az ateizmus különböző formái és a nem vallásos humanista nézőpontok közötti diszkusszióknak is.

(9.) A nyugati társadalomban a szekularizáció gyorsuló folyamatát látjuk; eszerint a vallási tapasztalatnak csak a privát szférában van jogosultsága, legitimitása. Így fennáll a keresztény hitélet szélsőséges marginalizációjának veszélye. Az a törekvés, hogy a kultúrából minden vallásos megnyilvánulást kiirtsanak – figyelmen kívül hagyva, hogy a vallásos dimenzió a termékeny, hatékony interkulturális dialógusban is rendkívül értékes lehet – a szekták, a New Age mozgalom elterjedéséhez vezetett. Ezeket teljes mértékben a modern kultúra termékeiként lehet azonosítani.

(11.) A vallás csakis akkor tud közreműködni az interkulturális dialógusban, ha „Istennek van helye a nyilvános szférában”.<sup>4</sup> Ha megtagadják azt a jogot, hogy valaki nyilvánosan gyakorolhassa vallását, vagy hogy a hit igazságai kifejtthessék hatásukat az emberek életében és a közösségekben, akkor ennek negatív következményei lesznek a közéletben is. Ugyanis a vallás kizárása a közéletből – épp úgy, mint a másik véglet, a vallási fundamentalizmus – gátolja a személyek közötti érdemi találkozást és együttműködést. Mindkét esetben emberi jogok sérülhetnek: vagy azért, mert ezek a jogok megvannak fosztva transzcendens alapjuktól, vagy azért, mert a személyes szabadság sérül. A szekularizmus és a fundamentalizmus tehát egyaránt kizárják az ész és a vallásos hit közötti termékeny dialógus és hatékony együttműködés lehetőségét, amelyre pedig nagyon nagy szükség mutatkozik világunkban.

#### IV. A katolikus vallás és más vallások

(13.) A katolikus vallás és más vallások kapcsolatát illetően a katolikus egyház azt gondolja, a dialógus alapvető fontosságú. Azzal a nézetrel szemben, mely azt állítja, hogy a vallások, hagyományok közötti különbségek természetükénél fogva a megosztottság forrásai, és ezért vagy feltétel nélkül tolerálni kell a másikat, vagy egyszerűen el kell őket hallgattatni, a katolikus egyház úgy véli: a különbségek inkább csodálatos lehetőségek, melyek esélyt kínálnak a különböző vallású embereknek, hogy egymás vallását mélyebben és jobban megismerjék. A másik fél vallásos meggyőződésének és gyakorlatának megismerése, és az ezekből származó erkölcsi magatartás és elvárások közvetlen és objektív megismerése tiszteletet és kölcsönös megértést, nagyrabecsülést ébreszthet, bizalmat és barátságot teremthet.

A különféle vallási tradíciók közötti dialógus során felfedezhetjük a közös etikai értékeket, melyeket az Atya hagyott ránk örökül, azokat a kincseket, amelyeken osztozunk.

<sup>3</sup> A II. Vatikáni Zsinat *Nostra Aetate* kezdetű nyilatkozata az Egyház és a nem keresztény vallások kapcsolatáról. (1965. október 28.), n. 1.

<sup>4</sup> Vö. XVI. Benedek *Caritas in Veritate* kezdetű enciklikája (2009. január 29.), n. 56.

A különböző vallású egyének és közösségek egymás közötti dialógusának szükségességét az a tény is inspirálja, hogy mindannyian Isten teremtményei vagyunk. Isten munkálkodik minden emberben, így mindenki képes meglátni Isten misztériumát és felismerni az egyetemes értékeket.

(15.) Ez a dialógus azonban nem kompromisszumot, hitazonosságunk feladását jelenti, hanem kölcsönös tanúságtevésre ad alkalmat a különböző vallású emberek között. A dialógusnak kerülnie kell a relativizmust és a szinkretizmust, és világosságnak kell jellegyeznie, mely esetünkben főleg a saját keresztény identitásunkhoz való egyértelmű hűséget jelenti.

## V. A kultúrák pluralizmusára adott válaszok

(23.) A kultúrák pluralizmusára adott egyik lehetséges válasz a relativizmus, mely a multikulturalizmus politikai és társadalmi modelljének egyik alappillére. Ez a modell azonban nem ad megoldásokat az együttélésre, és nem tudja bátorítani a valódi interkulturális dialógust. Csupán kulturális eklekticizmust teremthet, egymás mellett létező kultúrákat, melyeket egyenlőknek és felcserélhetőeknek tekintenek. Ennek eredménye pedig nem az interkulturális dialógus, hanem a közömbösség egymás kultúrája iránt.

(24.) A kulturális pluralizmus által felvetett kérdésekre, problémákra a másik lehetséges válasz az asszimiláció, mely éppen olyan tévút, mint a relativista megközelítés: teljes alkalmazkodást, azonosulást követel. A befogadó országban az idegen/jövevény jelenléte azzal a feltétellel megengedett, ha megtagadja identitását, kulturális gyökereit, feladja kulturális referenciáit.

(28.) A megoldás a problémák olyan megközelítése lehet, amelyet a kultúrák közötti párbeszéd ural. Ez a fajta megközelítés a kultúrát egy dinamikus entitásnak tekinti, amely nem zárkózik magába, de nem is ünnepli a diverzitást különféle sztereotípiákkal. Sokkal inkább a találkozást, a dialógust támogatja – egy olyan interkulturális dialógust, melynek célja, hogy a párbeszédben részt vevő felek egymás sajátos identitását minél jobban megismerjék, és kölcsönösen elismerjék. Csak ily módon szűnhet meg a sokféleség probléma lenni.

## VI. A katolikus iskolák és az interkulturális dialógus

(17–20.) A katolikus iskolák az élet keresztény felfogását vallják, melynek középpontjában Jézus Krisztus van. Ezek az iskolák egyszerre tekintik feladatuknak az evangelizációt, a széleskörű műveltség átadását, valamint azt, hogy dialógust kezdeményezzenek a különböző vallású és társadalmi háttérű fiatalok között. Az itt folyó oktatásnak tehát tudatosítania kell a diákokban gyökereiket, és olyan referenciapontokat kell adnia, amelyek lehetővé teszik a fiatalok számára, hogy meghatározzák helyüket a világban. A fiataloknak lehetőséget kell kapniuk, hogy megismerjék saját vallásukat és más vallásokat is. A gondolkodás és a hit különböző megjelenési formáinak megismerése legyőzi félelmeiket, személyiségüket pedig gazdagítja a más vallású emberek hagyományai felé fordulás.

A tudás tehát nem lezárja a párbeszéd felé vezető utakat, hanem nyit a dialógus felé. Minél gazdagabb a tudás, annál inkább fenn tudja tartani a dialógust – és így az együttélést – a más vallású emberekkel. Ez a dialógus, mely a tudás gyümölcse, segít megőrizni, megerősíteni olyan hagyományos kulturális értékeket, amelyeket a modernitás fenyeget.

Az oktatás tehát képes arra, hogy – megengedve a különböző kultúrák, vallások megnyilvánulását – elősegítse a dialógust, és egy békés társadalom kialakulását támogassa. A katolikus iskolák számára ez nem újdonság, hiszen hagyományukhoz tartozik, hogy elfogadják a különböző kulturális és vallási háttérrel rendelkező diákokat.

(46.) Azok a közösségek (családok, iskolák, ifjúsági szervezetek stb.), amelyek működésükhöz az inspirációt a katolikus hitből merítik, teret kell hogy adjanak az olyan oktatásnak, amelynek középpontjában valóban az ember áll. Az egyes személyeket olyan egyéneknek kell látnunk, akik közösséget és társadalmat alkotnak, így a „kapcsolat kategóriájának” mélyebb kritikai értékelése is szükséges. Ez olyan feladat, amelyhez a társadalomtudományok önmagukban nem elegendők; olyan tudományágak közreműködése is szükséges, mint a metafizika és a teológia, melyek az ember transzcendens méltóságának megismerését, megértését is fontosnak tartják.

(47.) A Szentháromság misztériumának fényében az interperszonális kapcsolatokat nemcsak kommunikációs folyamatokként kell látnunk, hanem viszonyrendszereknek, melyek – a szeretet révén – a Lét alaptörvényét alkotják. Ez a szeretet nem általános, homályos és pusztán érzelmekhez kötődő valami, hanem szabad döntés eredménye; olyan erős és nagylelkű, mint az a szeretet, amellyel Jézus Krisztus szeret bennünket. A szeretet ebben az értelemben akarát mások javának előmozdítására, azaz bizalom a másik személyben – következképpen alapvetően nevelési aktus.

A szeretet fogalma – a nevelésben is – magában foglalja az ajándékozás és kölcsönöség fogalmát, amelyek alapvető fontosságú aspektusai magának a nevelésnek is. Az iskoláknak – mind diákoknak, mind tanároknak, mind a családoknak és a szélesebb közösségnek – elő kell segíteniük ezt a kétirányú, oda-vissza irányuló mozgást, vagyis a szeretetet. A „kapott szeretet” felől az „adott szeretet” felé kell elmozdulni, azaz a hangsúly a kezdeményező lépésen van, melyet a nevelő tesz meg – az ő hivatása, hogy az első cselekvő fél legyen ebben a szeretetkapcsolatban.

Ezeket a fogalmakat bátran újra át kell gondolnunk, ha egy közösségi pedagógia megvalósulását szeretnénk előmozdítani. Ennek a célja olyan ideál felmutatása, amely arra ösztönzi a nevelőt, hogy hiteles tanúságtevő legyen a fiatalok szemében. A katolikus iskolák arról tesznek tanúságot, hogy lehetséges a személyes kapcsolatoknak olyan hálózata, amelyben a személyes identitás megőrzése, megerősítése és a másik egyén hitének, meggyőződésének megértése és tisztelése is megélhető – ez a felnőttek egymás közötti kapcsolatára, a tanárok és a diákok közötti, valamint a diákok egymás közötti kapcsolataira is igaz, kultúrára, társadalmi osztályra és vallási hovatartozásra vonatkozó előítéletek nélkül.

(53–54.) Ha a fiataloktól elrabolják a kultúrájukat és hitüket, ezek igaz jelentését, és a célt, amelyért küzdhetnének, akkor fennáll a veszély, hogy ezek a fiatalok különböző módokon dehumanizálják saját életüket – ennek jele lehet az ateizmus, a fundamentalizmus, a relativizmus, a szekularizmus. Ezekkel szemben az értékek elsőbbségét kell a középpontba állítani, ami csak hiteles, következetes tanúságtevés esetén lehet gyümölcsöző: újra és újra meg kell mutatni a megbocsátásra való képességet, és a vágyat, képességet a világ fejlődésének elősegítésére – önmutogatás és hamis moralizálás nélkül, azaz szeretetből.

Az emberi természet lényegéhez hozzátartozik a készletés, hogy másokkal megossza javait, örömeit. Az evangélium örömhírének megosztása is ilyen vágyból fakad: szeretnénk beszélni másoknak arról a hatalmas jótéteményről, hogy megismerhettük Isten jóságát, megtapasztalhattuk Jézus Krisztus barátságát, és tudhatjuk, hogy Isten velünk van. Mi lehet szebb annál, mint ismerni őt, és másoknak is beszélni a vele való barátságunkról?

## VII. A katolikus iskolák felelőssége

(55.) A katolikus iskolákra – szerte a világban – a különböző nemzetiségű és vallási meggyőződésű diákok növekvő jelenléte jellemző. A világ sok országában a diákok nagy része nem a katolikus vallást gyakorolja, és a vallások közötti összeütközés gyakran elkerülhetetlen. A katolikus pedagógiának nem lehet célja a saját identitásba való bezárkózás; figyelembe kell vennie más vallások létezését, azokról ismereteket kell közvetítenie, hogy létrejöhessen a dialógus a más vallásúakkal és a nem hívőkkel is.

(56.) A katolikus iskoláknak emellett feltétlenül a tudatában kell lenniük azoknak a veszélyeknek, melyek abból adódhatnak, hogy szem elől tévesztik létezésük alapjait. Ez történhet, ha például meg gondolatlanul alkalmazkodnak egy olyan társadalom elvárásaihoz, amelyet az individualizmus és a versengés szelleme hat át.

A katolikus iskolák hivatása az, hogy tanúságot tegyenek, felmutassanak olyan pedagógiai elveket és gyakorlatot, melyeket egyértelműen az evangélium inspirál – mindezt egy olyan kultúrában, amely az iskolák semlegességét követeli, és megpróbál minden vallásos utalást eltávolítani az oktatás területéről. A katolikus iskolák – mivel katolikusak – nem alapozhatják szellemiségüket valamilyen homályos, meghatározatlan keresztény inspirációra, vagy csupán az „általános” emberi értékekre. Felelőségük, hogy a katolikus diákok számára lehetővé tegyék vallásuk alapos megismerését, feladatuk hogy lehetőséget adjanak számukra személyes közelségben felnőni Krisztussal, az egyházon belül.

Az alapvető emberi jogok egyike az egyének és a közösségek joga a vallásszabadságra. Egyre fontosabb ezt a jogot támogatni, de nemcsak mint *szabadságot valami alól* – például a kötelezettségek vagy korlátozások alól, mely magában foglalja azt a szabadságot is, hogy az egyén megválaszthassa vallását –, hanem mint *szabadságot valamire* – például arra, hogy az egyén tanúságot tehessen vallásáról, lehetősege legyen vallása tanításait oktatni, olyan jótékonyági tevékenységekben részt venni, amelyek lehetővé teszik a vallási elvek gyakorlati megvalósítását, továbbá olyan társadalmi szervezeteket, intézményeket kialakítani, melyek a vallási tanításokkal összhangban működnek.

(57.) A katolikus iskolák elsődleges felelőssége a tanúságtevés: a többkultúrájú társadalmakban is felmutatni a keresztényi jelenléte, láttatni, kézzelfoghatóvá tenni a katolikus vallás gyakorlását, vállalni, világosságként árasztani a hitet. Ma a szekularizáció előrehaladott folyamata következtében a katolikus iskolák missziós helyzetben vannak, még olyan országokban is, amelyekben nagy múltra tekinthet vissza a keresztény tradíció. Reflektálniuk kell saját identitásukra, mivel elsősorban saját magukat tudják adni.

Befejezésül álljon itt Ferenc pápa néhány bátorító, irányadó gondolata: „Ne szálljon el bátorságotok, amikor nehézséggel találkoztok oktatói munkátok során! Az oktatás, nevelés nem egy szakma, hanem egy magatartás, állásfoglalás, életmód. Ahhoz hogy oktatni, nevelni tudjatok, ki kell lépnetek saját kereteitek közül, be kell lépni a fiatalok körébe, melléjük kell állni, és kísérni őket fejlődésük, növekedésük, gyarapodásuk útján az életben. Adjatok nekik reményt, optimizmust útravalóul az élet vándorútjára. Tanítsátok meg őket, hogy észrevegyék a szépet és a jót a teremtett világban és az emberben, aki mindig magán hordozza a Teremtő jegyét.”<sup>5</sup>

Válogatta és fordította: Bethlenfalvyné Dr. Streitmann Ágnes, PhD

<sup>5</sup> Ferenc pápa beszéde olasz és albán jezsuita iskolák diákjaihoz.